

**Stanovisko Předsednictva České akademie zemědělských věd k dokumentu „Klimatická změna a půda“
Mezivládního panelu pro změnu klimatu (IPCC), srpen 2019.***Hlavní informace z dokumentu*

- Zemědělství, lesnictví a ostatní užití půdy přispívají 23 % k antropogenním emisím skleníkových plynů (GHG), i když přírodní půdní procesy absorbují téměř třetinu emisí ekvivalentu CO₂ z fosilních paliv a průmyslu. Bilance půdního organického uhlíku v zemědělské půdě významně ovlivňuje celkovou bilanci GHG.
- Management zemědělské a lesní půdy (dále jen půdy) tak sehrává důležitou úlohu ve výzvách spojených s klimatickou změnou, i když tyto výzvy jsou limitovány potřebou nasycit světovou populaci. V této souvislosti nabývá na významu snižování plýtvání potravin, zvyšování podílu rostlinných potravin ve výživě a větší důraz na trvalou udržitelnost procesů v produkci masa.
- Nicméně klimatická změna, doprovázená častějšími a intenzivnějšími extrémy, negativně ovlivňuje potravinovou bezpečnost a ekosystémy a přispívá v mnoha regionech k dezertifikaci a degradaci půdy.
- Politiky se vztahem k produkci potravin musí být proto zaměřeny na snižování potravinových ztrát a plýtvání, změny ve výživě a trvale udržitelné managementy půdy, při úsilí zvyšovat potravinovou bezpečnost, snižovat emise a posilovat zdraví populace. Současně by měly politiky pečlivě zvažovat užití půdy pro bioenergetiku, aby se snižovala rizika ve vztahu k potravinové bezpečnosti, biodiverzitě a degradaci půdy.

Obecně

- Lze ocenit úsilí IPPC o objektivní, vědecky podložený globální pohled na problémy spojené se vztahem užití zemědělské a lesní půdy a změny klimatu v důsledku emisí skleníkových plynů, včetně identifikace příčin problémů a možnosti jejich řešení prostřednictvím mitigačních a adaptačních opatření.
- Nutno podpořit klíčový záměr, že úspěšné řešení problémů spojených se změnou klimatu musí probíhat v rámci mezinárodní a mezisektorové spolupráce, avšak s přihlédnutím ke značným regionálním a národním rozdílům, které významně ovlivňují přístupy k řešení problémů.
- V rámci tohoto záměru musí i (relativně malý) zemědělský a lesnický sektor ČR dostatečně a průkazně přispět k řešení problémů spojených s klimatickou změnou, s přihlédnutím k jeho výrazným specifickým v rámci evropského agrárního sektoru.
- Je zřejmé, že dokument IPCC významně ovlivní přístupy vrcholových institucí EU k formování Společné zemědělské politiky EU po roce 2020 (SZP 2020+), zejména pokud jde o tzv. zelenou architekturu¹ politiky ve smyslu její „základní kostry“, na kterou se váží všechny její cílové oblasti.

¹ Tzv. zelená architektura SZP spočívá především v synergickém působení 4 typů opatření: (1) zákonná opatření; (2) opatření typu dobrovolných kondicionalit pro poskytování přímých plateb; (3) ekologické vrstvy v rámci přímých plateb; (4) ekosystémové služby, ekologické zemědělství a pohoda zvířat.

Daná problematika a současné podmínky v českém zemědělství a lesnictví

- Dlouhodobě převažující velkovýrobní postupy, odvíjející se od strukturálního vývoje v českém zemědělství a lesnictví, ústí do vysoké úrovně produkce soukromého zboží (obilovin, mléka, surového dřeva apod.), jsou však zároveň doprovázeny i negativními externalitami.
- Zatímco produkce zemědělské biomasy, bez ohledu na její strukturální komoditní nevyváženost, převyšuje aktuální domácí soběstačnost o 30 až 40 %, negativní externality této produkce se souběžně projevují v pokračující degradaci půdy, tj. poklesu půdní úrodnosti včetně retenční schopnosti půd a krajiny, a prohlubují tak nepříznivé dopady klimatické změny a vážně ohrožují budoucí potravinovou bezpečnost a agrární konkurenceschopnost země.
- Environmentální, ekonomické a sociální dopady převažujícího velkovýrobního a intenzivního užití české zemědělské a lesní půdy se dostávají do určitého rozporu s požadavky na trvale udržitelný rozvoj, včetně zmírňování dopadů klimatické změny a rozvoje venkovského prostoru.
- Na druhou stranu v důsledku poklesu stavů hospodářských zvířat a relativně nízké úrovně chemických vstupů jsou emise produkované českým agrárním sektorem v porovnání s vyspělejšími zeměmi EU na nižší úrovni. Toto srovnání však nesnižuje potřebu zásadních a co nejrychlejších změn v managementu půdy.
- Tyto změny musí být spojeny s přechodem „od kvantity ke kvalitě“, tj. k produkci zboží s vyšší přidanou hodnotou v jejím širším významu. To znamená, že jako součást vyšší přidané hodnoty se musí prosadit i způsoby užití půdy a dalších výrobních zdrojů, které vyústí ke snižování tlaků na přírodní zdroje a ovzduší.

Rezortní výzkumná, vzdělávací a poradenská základna ČR, reprezentovaná ČAZV, by měla plně podporovat záměry a cíle dokumentu IPCC, s přihlédnutím k domácím aktuálním, resp. dlouhodobě nedostatečně řešeným problémům. Jde o zaměření rezortního výzkumu, inovací, vzdělávání a poradenství zejména do těchto oblastí:

- Revitalizace zemědělské a lesní krajiny, její půdoochranné a vodní infrastruktury, s uplatněním komplexního přístupu od budování protierozních opatření, větrolamů, mokřadů apod. až po rozsáhlejší vodní díla. To vše při zdůraznění významu malého vodního oběhu s rozšiřováním zelených ploch, snižováním výměry či úpravami ploch s vysokým odtokovým koeficientem apod.
- Rozvoj a zavádění technologií, které při udržení produkčního potenciálu umožní přechod od „intenzity a kvantity“ ve využívání půdy a dalších výrobních zdrojů k jejich více šetrnějšímu využívání.
- Pro výrobu energie z obnovitelných zdrojů a snížení negativních externalit zemědělství více využívat potenciál vodní energie, dosud využívaný z cca 50 %, na úkor zemědělské biomasy.
- V této oblasti jde také o zlepšování půdní úrodnosti a vodního režimu půdy i při očekávaných environmentálních, pracovních a jiných bariérách zvyšování zatížení půdy živočišnou výrobou, resp. o zavádění BAT technologií do koncentrovaných chovů zvířat, a o hledání dostatečně funkčních a environmentálně méně škodlivých náhrad za současně či v nejbližší budoucnosti zakazované či jinak omezované chemické vstupy.
- V oblasti lesnictví se zaměřit především na zalesnění vhodných lokalit, zvýšení sekvestrace uhlíku v lesní biomase a v lesní půdě, případně (v součinnosti se zemědělci) na rozvoj agrolesnických přístupů
- Řešení účinné sekvestrace uhlíku v zemědělské půdě, bez ohrožení potravinové bezpečnosti země.

- Rozšiřování záměrů a cílů IPCC prostřednictvím rezortního poradenství a vzdělávání v oblasti výživy, snižování ztrát a plýtvání potravinami a významu reformy postupů v zemědělství a lesnictví pro zlepšování českého životního prostředí, ovzduší a krajiny a jejich podílu na řešení evropských a globálních problémů.

Aktivity rezortního výzkumu, vzdělávání a poradenství musí být průběžně promítány do přípravy a hodnocení Společné zemědělské politiky po roce 2020, do hodnocení postupu plnění Strategie MZe 2030 a do dalších strategických a koncepčních dokumentů ČR.